

osztályok világtörténeti oktatása, nemcsak hogy megkívánja a magyar történettel való egybevetést, hanem elég tág teret nyújt a nemzeti történetnek is. A VII. osztály politikai földrajzában is megvan a helye Magyarország legújabb történetének. Az összes történeti oktatás eredményei a VIII-ban saját nemzetünk fejlődésének megértetésére használatnak fel.

A magyar föld ismertetésével nemcsak egy osztálya foglalkozik a gymnasiumnak, mint sokan panaszzolják, hanem az I. III. IV. V. VI. VII. osztály. A philosophiai propædeutikában megkívánják az Utasítások, hogy a pszichologiai elmélkedés a magyar nyelvben, közmondásokban és iskolai olvasmányban kínálkozó adatokat méltassa. Még a matematikai tanításban is van alkalmunk nemzeti anyag közvetítésére. Történeti, geographiai, földmívelési, kereskedelmi, adózási tárgyi körök számbeli anyagát lehet feldolgozni; például szolgál erre a gyakorló gymnasium praxisa.

Egyedül a physikai oktatás, a mint természetes is, nem tartalmazhat speciális nemzeti elemet.

Nem ajánlhatom eléggé kartársaim figyelmébe e derék tanulmányt, melynek tartalmát röviden vázolni igyekeztem. Több az, mint a tanterv nemzeti tanyanyagának összeállítása, a minek azt szerzője mondja; világot vet a tanterv szellemére és annak helyes megértését és méltatását hathatósan előmozdítja, és ebben látom legfőbb érdemét.

DR. MÁLNAI MIHÁLY.

Magyar Költészetten. Irta *Greguss Ágost.* Átdolgozta és olvasókönyvvel ellátta *Dr. Csengeri János.* Első rész, verstan. Budapest, 1896. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 336 lap. Ara 1 frt 60 kr.

A könyv; amelyről e sorokban szólni akarunk, bizonyára egyike lesz a folyó évben megjelent tankönyvek legérdekesebbjeinek, mert címlapján olyan két névvel találkozunk, a melyek biztosítékot nyújtanak a könyv kiválóságára nézve. A vaskos kötetben Greguss költészettanának csak első része, a verstan látott napvilágot, kibővítve az iskolai használatnál nélkülözhetetlen olvasókönyvvel. Magában foglalja a gymnasium V., vagy a reáliskola VI. osztályára szánt tananyag egy részét, a költői olvasmányok alapján rendszerbe foglalt verselméletet.

A mint bármely tantárgy módszeres eljárása megkívánja, hogy az elméleti összefoglalást az inductio útján nyert anyag összegyűjtése előzze meg, úgy kétszeresen szükséges a módszernek alkalmazása a verselmélet tanulásánál, a mikor ott számtalan új fogalommal kell a növendékeknek megismerkedni, a mi természetesen nem történhetik egyszerre, hanem csak évek során át fokozatonként. Épen azért előzi meg a verstan rendszeres tanulását már a III. és IV. osztályban az

előzetes ismeretek szerzése, a melyre az ötödik osztályban már biztosabban építhetünk. Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy a két előbbi osztályban szerzett verstani anyag teljesen elegendő az elméleti tárgyalás megkezdésére, mert még mindig szükséges az ismeretek kibővítése az V. osztályban is, mielőtt a verselmélet rendszeres összefoglalását megkísérletelnők. Ezért föltétlenül szükségesnek tartjuk a verstani olvasókönyvet a rendszeres verstan mellett.

Csengeri olvasókönyve főleg ezt a czélt kívánja szolgálni, természetesen nem zárva ki, sőt elősegítve az ötödik osztály szerkesztéstani ismereteinek szerzését, illetőleg bővítését az olvasókönyvben foglalt költői mutatóványok alapján. Az olvasókönyv két fejezetre oszlik. Az elsőben elbeszélő költeményekből, a másodikban lyraiakból közöl mutatóványokat. Mindkét részben külön csoportba vannak foglalva az idegen költők s külön csoportba a hazaiak. Az olvasókönyvet a különösebb versalakokra közölt mutatóványok fejezik be.

A szemelvények megválogatása általában kiváló pædagogiai tapintatra vall. A hazai költők közül közölt mutatóványok chronologiai sorrendben követik egymást, hogy a tanuló olvasmányai közben a költői művek fejlődéséről is képet alkothasson magának. Az idegen költők közül válogatott mutatóványok is olyanok, a melyek kiválóan alkalmasak a tanulók érdeklődésének fölkeltésére, de véleményem szerint még az V. osztályban fölöslegesek. Igen helyes, ha a középiskolai ifjúságot minél korábban igyekezünk a világirodalom remekeivel megismertetni, de ezt ne tegyük a tankönyv keretében addig, míg a hazai irodalomban némi jártasságra szert nem tett. A kiválóbb tehetségű növendékeket e tekintetben gyámolíthatja a tanár az ifjúsági könyvtár olvasmányaival, a gyöngébbeknek pedig egyelőre elég tanulni valót nyújt a hazai irodalom. Az idegen remek olvasása úgy sem lehet az iskolai tárgyalás anyaga, a tanulók magán olvasmányát pedig nem a tankönyvnek, hanem az előadó tanárnak kell irányítania. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy hiba az idegen mutatóványok kiszemelése, hanem csak annyit, hogy azok elhagyása az olvasókönyvnek nem ártana, annál kevésbé, mert azt rövidebbé s így olcsóbbá is tenné.

A mutatóványok alatt lévő jegyzetek csakis a legszükségesebb tárgyi és nyelvi felvilágosításokra szorítkoznak. A terjedelmesebb magyarázatoktól óvakodott a szerző, talán azért, nehogy az újabb tankönyvírók terjengősségébe essék, a kik manapság nem is annyira a tanulónak írnak magyarázatot, mint inkább a tanárnak vezérkönyvet. Ennek daczára azonban a jegyzetek kibővítését nem tartanám egy újabb kiadásban fölöslegesnek, mert azok nagyon megkönnyítenék a növendékek házi készületét. Ugyanezen okból volna szükséges a költemények magyarázatában kiterjeszkedni az egyes mutatóványok verstani szerkezetére is,

különösen olyan költeményeknél, a hol e tekintetben a növendéknek a házi készülék alkalmával nehézsége támadhatna. Határozottan helyet kellene foglalni a könyvben a balladai mutatóványok során a ballada rövid elméletének, a mely legalább nagyobb vonásokban tájékozást nyújtana a növendékeknek e műfaj fejlődésére nézve. Az iskolai tárgyalás megkönnyítésére fog szolgálni az is, ha egy újabb kiadásban a költeményekben számok szerint történik majd hivatkozás az odavonatkozó jegyzetekre.

A könyv elméleti része értékes tudományos munka, melynek kitünő voltát már nálam hivatottabbak régen elismerték. Csengeri az átdolgozás alkalmával figyelembe vette mindazon fejtegetéseket, melyek Greguss óta a verselmélet terén számottevőknek bizonyultak s nem mulasztotta el a Greguss elméletét kibővíteni, esetleg megváltoztatni olyan helyeken, a hol azt P. Tewrewk Emil és Négyesy László bűvárkodásai szükségessé tették. Egyedül az elméleti rész terjedelme ellen támadhatnak kifogások, mert az iskolai könyvre való tekintetből apró betűkkel nyomtatott részekből egy vagy más elmaradhatott volna. A mely növendék egész tüzetesen akar foglalkozni a verselmélettel, azt magán olvasmányai útján teheti meg. De elismerés illeti az átdolgozó azon törekvését, hogy Greguss verstanát a növendékek fejlettségéhez igyekezett alkalmazni, bár e tekintetben még ezentúl is fog találni javítani valót, mert a könyv némely része még mai formájában is magasabb fokú logikai gondolkodást és esztetikai előkészültséget feltételez, mint a mennyit a gymnasium V. osztályu növendékeitől elvárhatunk.

Igen helyes, hogy a verstan tüzetesen tárgyalja a magyar verselésben előforduló formákat, míg csak röviden síklik át az idegeneken, melyek nálunk meg nem honosultak, de nem tartom jónak, hogy az átdolgozó megtartotta az ilyen nehézkes műszavakat: mennyiséges és minőséges rhythmus, voltaképeni rím stb., a melyek helyett jobbakat is használhatott volna. Helytelen a verstani bűvárlatok mai stadiumában a magyar alexandrinról szóló fejtegetés, mert azt ma már határozottan tudjuk, hogy a magyar alexandrin, jobban Zrinyi-sor, eredeti magyar versidom. (Lásd Lehr Vilmos «Alexandrinus és Zrinyi-sor.» Phil. Közl. 1895. évfolyam.)

Ezek a hiányok azonban, melyek egy új kiadásban könnyen pótolhatók, keveset vonnak le a könyv értékéből, melyet tiszta, magyaros stilusa, világos előadása, tudományos alapon nyugvó fejtegetései s különösen kiváló gonddal, pragmatikus szövegben közölt s helyes pädagogiai tapintattal összeválogatott olvasmányai a használatra nagyon alkalmassá tesznek. Reméljük, hogy az első részt nemsokára követni fogja a VII. osztálynak szánt második rész, s mindkettőt mihamarabb egy második, itt-ott javított kiadás.

MADZSAR GUSZTÁV.